

LA PRE-RENAIXENÇA VIGATANA

per Maria Mercè MIRÓ

II

1. *Del cenacle de Gurb: Joaquim Oms i Isern, el pintor poeta.*

Com un arquetip d'aquest món romàntic nou i en ebullició que es desenvolupà al llarg de les dècades conflictives i bel·ligerants de la primera meitat del segle XIXè, emergeix, entre els més interessants poetes de la Plana de Vic¹, la figura de Joaquim Oms i Isern, pintor i poeta, germà del, també desconegut, poeta Ramon Oms i Isern del qual hem donat notícia en pàgines anteriors². D'aquest temps, tant com la seva obra, n'és representativa la seva persona, inconformista, inquieta, sovint malenconiosa, tocada del *mal du siècle*, que desitja horitzons més amplis per a la seva vida i que es debat —per això mateix— conflictivament entre l'amor a la Plana de Vic —el mas Oms, el paisatge circumdant i la seva gent, volgudament idealitzats— i l'impuls irrefrenable de fugir a terres llunyanes, com un heroi de Novalis, a la recerca de «la flor blava». Contrasten certament la vida i les inquietuds de Joaquim Oms amb les del seu germà Ramon —tan arrelat a la casa pairal—, alhora que aporten a aquest grup d'intel·lectuals un nou element que el defineix i el situa dins uns paràmetres de modernitat.

Una vegada més, són els documents guardats o bé transcrits pel doctor Giró³ una de les fonts més importants per reconstruir la vida de Joaquim Oms; l'altra són dues obres del poeta: el volum titulat *Poesias*⁴ i un manuscrit autògraf de poemes que es conserva a l'Arxiu del Museu Episcopal de Vic.

1. Per a una excel·lent visió general de la poesia del XIX a Vic. vd. Miquel S. SALARICH i TORRENTS, *La poesia vuitcentista a Osona*, Publicacions del Patronat d'Estudis Ausonencs, Vic, 1989 (Sèrie «Osona a la butxaca» 11) i també *La poesia vigatana. Iniciació*, AUSA III, Vic (1958-1960) pp. 420-424 i *Poesia vigatana del segle XIX*, AUSA V, Vic (1964-1967) pp. 21-29.

2. Maria Mercè MIRÓ, *La Pre-Renaixença Vigatana I*, AUSA XII, Vic, (1987) pp. 269-275 i AUSA XIII, Vic (1988), pp. 47-60.

3. Per a notícies sobre Josep GIRÓ i TORÀ, vd. Miquel S. SALARICH i TORRENTS, *Història del Círcol Literari de Vich*, Publicacions del Patronat d'Estudis Ausonencs (Sèrie Monografies, 4) Vic, 1962, i *Josep Giró i Torà (1813-1881)*, AUSA III, Vic (1958-60), pp. 65-69 i 98-101.

4. Joaquim OMS, *Poesias de D.*, Imprenta de José Rubió, Barcelona, 1853. Vd. il·lustració, núm. 1.

Resseguint els textos gairebé il·legibles del doctor Giró i els manuscrits del poeta, de cal·ligrafia elegant i acurada, ens ha estat possible de reconstruir la vida —prou breu— d'aquest romàntic arquetípic, fill del seu temps, que es desenvolupa paral·lelament a la de tants altres joves artistes de l'Europa del segle XIXè.

Segons consta en el document que reproduïm⁵, Joaquim Oms i Isern, fill de Joan i de Maria Rosa, nasqué al mas Oms, de Gurb, el dia 10 de novembre de 1826. Potser les accions militars que ompliren aquells anys d'incertitud —alçament dels Malcontents (1927), primera guerra carlina (1835), etc.— influïren en el seu caràcter, força més inestable que el dels seus germans.

Estudià a l'escola de segon ensenyament que, des de 1844, funcionava annexa al Seminari de Vic, on es cursava el preparatori per a la Universitat⁶. Un document autògraf del doctor Josep Giró, que regentava la càtedra de Matemàtiques, datat el 7 de novembre de 1849, certifica que Joaquim Oms i Isern va superar el primer curs amb la qualificació d'excel·lent. I remarca que a més va merèixer l'honor de presentar-se als exàmens públics de final de curs i de llegir, en la cerimònia de conclusió, el dia 9 de juny de 1848, un discurs, «de la seva invenció», en octaves reials⁷. Un altre discurs també en octaves, titulat *El saber*, que Joaquim Oms havia de pronunciar l'any 1851, en els exàmens públics de segon curs, acte al qual «debia assistir el Imo. Sr. Luciano Casadevall», no se celebrà⁸. Sabem però, gràcies a les anotacions del doctor Giró, que Joaquim continuà els seus estudis, amb els mateixos excel·lents resultats i donant mostra d'una intel·ligència gens corrent, fins a l'hivern del curs 1850-51.

*J. Oms i Isern plaça de la constitució
 l'encara de països de la no 55.*

Rich —

5. Vd. il·lustració, núm. 2.

6. Sobre l'escola de segon ensenyament vd. Eduard JUNYENT, *La ciutat de Vic i la seva història*, Curial Edicions, Barcelona 1976, p. 315, i Miquel S. SALARICH, *Història del Circol...* p. 223.

7. Joaquim OMS, ob. cit. pp. 99-108.

8. Joaquim OMS, ob. cit. pp. 159-172 i *Index* que dona la notícia de la supressió d'aquest acte.

Devia ser durant aquesta dècada, 1840-1850, que Joaquim formà part del cenacle de lletraferits de Gurb —segurament un dels més joves— i quan en rebé de ple la influència, a l'ensem que hi aportava un element pertorbador amb el seu inconformisme.

Quines lectures comunes donaren a aquest grup un nivell intel·lectual força superior al dels seus conciutadans? Òbviament contaren amb els llibres del Seminari, on a més s'havien format, i sobretot amb els de la Biblioteca Episcopal que des del pas del bisbat de Vic de Francesc de Veyan i Mola (1783-1815) contenia un fons bibliogràfic importantíssim⁹. No sabem fins a quin punt estava familiaritzat Joaquim Oms amb els clàssics, tot i que una base humanística traduïda en cites nombroses es detecta en els seus escrits. També són evidents els models que segueix en l'èpica bíblico-religiosa: Milton, Torquato Tasso (*La Gerusalemme liberata*), potser Soumet; també cita Dante, Petrarca, Camoens, Ariosto... Quins llibres contenia la biblioteca particular de Ramon Oms que sens dubte utilitzà el seu germà Joaquim? Possiblement alguns romàntics francesos: Lamartine, reflectit en el tractament al qual Joaquim sotmet la natura, i segurament Chateaubriand que qualifica d'«immortal» i «excels»¹⁰. Al volumet *Poesias* cita a més autors castellans del segle d'Or —Garcilaso, Garcilla, León, Lope, Cervantes— i del neoclassicisme i pre-romanticisme —Jovellanos, Menéndez Valdés, Cienfuegos.

*Joaquim Oms i Isern, hijo legítimo de los condes
Juan y Maria, nació en la Villa de Gurb el día 30. Noviem-
bre de 1826, y falleció el día 28. Junio de 1865. en la misma.*

Carta del Rector de Gurb a Pere Oms i Isern, germà petit del poeta,
l'any 1867. Davant fe de les dates de naixement i mort de
Joaquim Oms i Isern.

9. Vd. Antoni PLADEVALL I ARUMÍ, *Noves dades per a la biografia del P. Lluçà Gallissà*, AUSA XI, Vic (1985), pp. 409-424 i *Les biblioteques de Vic en l'època de Verdaguer estudiant*, Anuari Verdaguer 1986, Vic, EUMO Ed., 1987, pp. 71-105.

10. Joaquim Oms, ob. cit. p. 170.

L'any 1850 devia marcar el final de les reunions del cenacle de Gurb, més o menys quan Joaquim va emprendre, l'hivern del curs 1850-51, el viatge a Itàlia, «a estudiar pintura»¹¹.

Dels textos del llibre *Poesias* deduïm que passà aquell hivern, i potser també l'any següent, entre Florència i Roma. Així titulà dues de les poesies més il·lustratives. A Roma, diu, hi arribà emocionat; anhelant va recórrer carrers i places, i cita el Panteó, el Capitoli, el Forum..., s'embadaleix davant Miquel Àngel i Canova. De Florència en serva un càlid record —cita Dante i Beatrice que el remeten a Petrarca i Laura—, del seu acolliment en el fred hivern, de la seva bellesa —cita, Giotto, Ghirlandaio, Donatello...—, fins i tot de l'anecdòtica presència d'una noietà venedora de flors... Les visions d'Itàlia són però imprecises, vagues, ... No tenim cap més mostra del seu pas per aquell país que aquestes poesies —poques— i algunes lleus referències en altres composicions, producte d'un temperament força malenconiós.

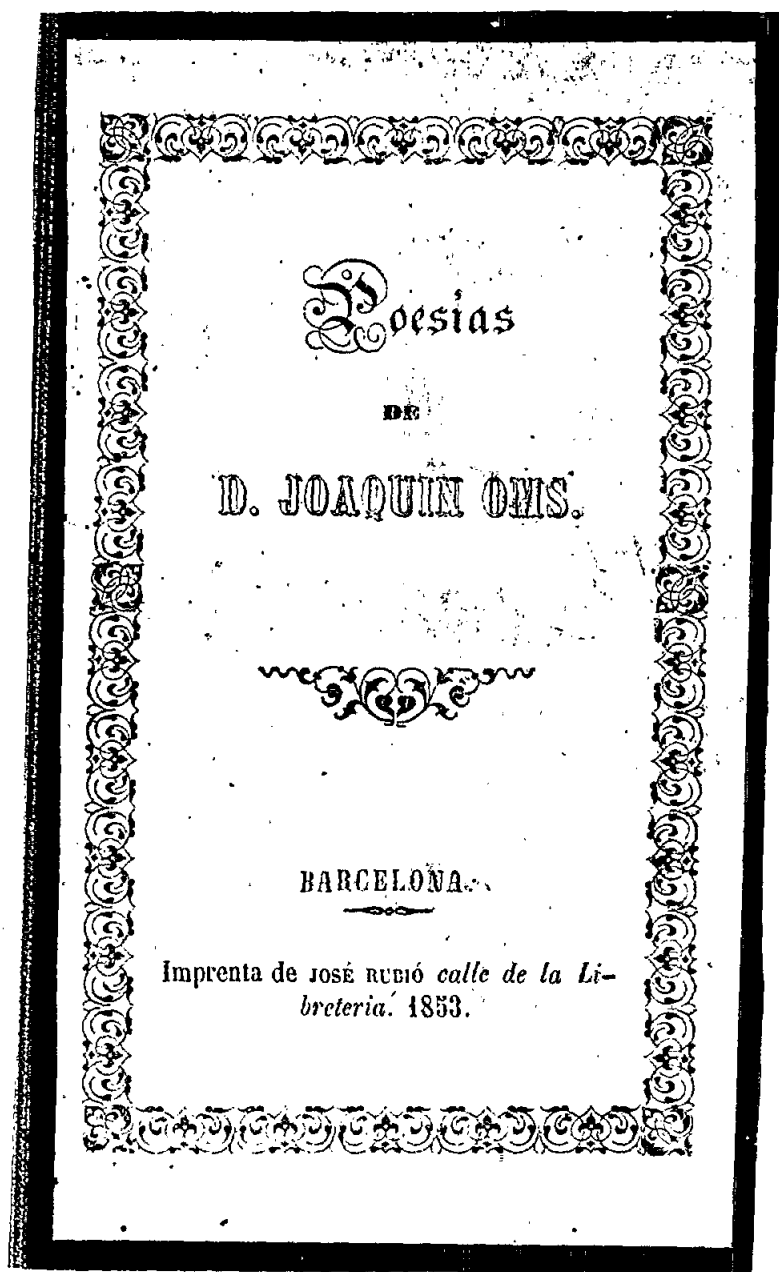
De retorn a Catalunya publicà, el 1853, el volumet de *Poesias*, a Barcelona. Una altra nota autògrafa del doctor Giró, que el descriu «de bello fisico y simpática expresión», ens innova, a més de l'aparició d'aquest llibre, de l'existència del poema èpic *Vifredo*, que creu obra dels anys de joventut.

L'estat d'ànim del poeta en aquell any es reflecteix en una composició sobre la seva llar pairal en la qual, després de recordar els llocs que ha visitat, Itàlia sobretot, i de donar compte dels desenganys més o menys literaturitzats de la seva vida, fa el propòsit de viure des d'aleshores al recer de la casa paterna. El projecte està emmarcat en una natura idealitzada: es llevarà de bon matí quan l'aurora «sembla de roses el cel», mentre les flors «obren son calze» i «la veu dels torrents i el cristall de la font pura acompanyen el ramat i la gaita del pastor». En aquest *locus amoenus*, aspirarà a cantar al compàs d'una guitarra els seus senzills versos, o bé practicarà la pintura i dormirà en pau sense cobdícies. Aquesta imatge bucòlica de la Plana de Vic, que localitza a l'entorn de la seva llar, no té, però, prou força per a retenir-lo. A l'última poesia del volumet, diu que «el destí» l'impel·leix a deixar-ho tot per córrer «a disputar a la Fama» el seu llorer. L'última estrofa, dins la línia de la poesia fluvial de tan llarga tradició a Catalunya, està dedicada al Rimentol, el torrent que passa prop de casa seva del qual es proclama «cantor». Aleshores ja havia mort la seva mare tan estimada, —potser durant el sojorn del poeta a Itàlia¹²—, ja que demana al riu que murmuri el seu nom només al pare durant la seva absència.

11. «Lo Gay Saber», Barcelona, 1868-1869, p. 67. Reproduït a «La Veu del Montserrat», Vic, 1891, p. 89.

12. Fet que corrobora una altra poesia dirigida a una amiga que publicà a *Poesias*, pp. 126-127.

«Perdí mi dulce idolatrada madre (...)
cuando de juventud riente aurora
me anunciaba el sereno bello día.
Se estinguió su existencia dolorosa,
sin poder yo en su lecho de agonía,

L'any següent, 1854, quan morí el seu germà Ramon, víctima del còlera morbo, Joaquim ja era a França, on havia emprès la seva aventura militar, allistat «al servey de las armas», que diuen Milà i Giró¹. Allí hi va romandre dos anys, durant els quals escriví un poema èpic d'inspiració miltoniana, *La Redención*, datat el mes d'abril de 1855, a Prades de França, i un quadern de poesies sobre temes pirinencs —el Canigó, Sant Miquel de Cuixà, les neus eternes, el Conflent «comarca regalada»—, sovint amarades de romàntic enyorament. Un retorn fugaç a la llar paterna es reflecteix en uns versos, amb data del 6 de desembre de 1856, que anuncien el seu propòsit de dirigir-se a Madrid. Efectivament, el 7 de gener de 1857, sortia cap a la capital castellana.

No sabem que succeí des d'aleshores fins al dia de la seva mort prematura, el 21 de juny de 1861, tot just complerts trenta-quatre anys. Potser, durant aquest últim breu espai de temps, va contraure matrimoni: unes anotacions de Giró, de l'octubre de 1867, referents al poema *Vifredo*, diuen que el text és «religiosament guardat per l'esposa i els fills de l'autor, ja difunt».

L'obra poètica de Joaquim Oms i Isern, fonament arrelada en el corrent romàntic que reivindicava els sentiments de Pàtria, traspua, tot i ser escrita en llengua castellana, un puixant doll de catalanitat. D'ell es conserven, a l'Arxiu del Museu Episcopal de Vic, ultra el volumet *Poesias* (1853), dos poemes èpics, *El Vifredo* (1853?) i *La Redención* (1855), i un quadern de poesies (1854-55). Milà i Fontanals i Giró i Torà donen també notícia d'unes poesies jocoses en català¹⁴ que no hem trobat; aquest devia ser un aspecte menor de l'obra del poeta, una facècia dels seus anys d'estudiant. Resta, en canvi, com un repte, com un testimoni del seu afany de modernitat, la seva obra èpica, tant la bíblic-religiosa —el poema *La Redención*— com la d'inspiració històrica sobre la figura del comte Guifré. I, ben significatiu també, l'aplec de poesies de tema pirinenc. Sobre unes i altre una lectura atenta, que ens proposem dur a terme, situarà potser Joaquim Oms i Isern en el lloc que li pertoca —massa prematur per a escriure l'èpica en català / prou important com a precedent de l'èpica de la Renaixença en llengua catalana—, tal com volia el doctor Josep Giró i Torà que ens el preservà de l'oblit.

Maria Mercè MIRÓ

C/. Bisbe Morgades, 52, 1er., 1^a.

08500 VIC

recoger su vital último aliento,
con amoroso labio... losa fría
sus funerales restos cobijaba
cuando llegué a mi patria con fatiga.»

13. G(IRÓ) i M(ILÀ), ob. cit. p. 67.

14. *idem*. «També hem vist d'ell una poesia jocosa catalana que parla dels inventors de las cosas ab aquest estribot a cada cobla: "Tots són fills de cal Rumia"».